

Η κοινωνική καινοτομία στην παροχή υπηρεσιών: Νέοι εταίροι και νέες προσεγγίσεις

Περίληψη

Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση παρουσιάζει τα πορίσματα ενός ερευνητικού σχεδίου που εξετάζει τη συμμετοχή νέων εταίρων –ιδίως των κοινωνικών εταίρων, της κοινωνίας των πολιτών και των ευπαθών ομάδων– στην κοινωνική καινοτομία. Για τις ανάγκες της έρευνας, ως «κοινωνική καινοτομία» νοούνται νέες ιδέες (προϊόντα, υπηρεσίες και μοντέλα) που συλλήβδην έρχονται να δώσουν απαντήσεις σε κοινωνιολογικές προκλήσεις, να ικανοποιήσουν κοινωνικές ανάγκες και να διαμορφώσουν νέες κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα στις ενδιαφερόμενες ομάδες. Η κοινωνική καινοτομία μπορεί να αφορά πτυχές όπως η συμμετοχή νέων φορέων στη λήψη αποφάσεων, οι υπηρεσίες που έχουν αντίκτυπο στην κοινωνική κατάσταση συγκεκριμένων στοχοθετημένων ομάδων (παρεχόμενες είτε εμπορικά είτε μη εμπορικά) και οι αλλαγές στα συστήματα κοινωνικής μέριμνας. Αποτελεί δε μέρος της πολιτισμικής εξέλιξης και της κοινωνιολογικής αλλαγής.

Η έρευνα διενεργήθηκε σε επίπεδο ΕΕ –εστιάζοντας ιδίως στον ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου στην κοινωνική καινοτομία– με τη συμμετοχή των εξής έξι κρατών μελών: Αυστρία, Βουλγαρία, Ιρλανδία, Ιταλία, Πολωνία και Σουηδία. Η έρευνα εξετάζει την κουλτούρα της κάθε χώρας στον τομέα της καινοτομίας και της κοινωνικής συνεργασίας και αναλύει το κατά πόσο οι εθνικές πολιτικές επηρεάζονται από την ενωσιακή πολιτική. Η έρευνα περιλαμβάνει επίσης τρεις περιπτώσιολογικές μελέτες που διενεργήθηκαν στην Ιρλανδία, στη Σλοβενία και στη Σουηδία και παρουσιάζουν πρωτοβουλίες στον σχεδιασμό και την υλοποίηση των οποίων μετείχαν κοινωνικοί εταίροι ή ευπαθείς ομάδες.

Η μελέτη έχει ως στόχο να προαγάγει, στη βάση μιας τεκμηριωμένης προσέγγισης, τον πολιτικό διάλογο για την κοινωνική καινοτομία και να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των αποτελεσματικών και βιώσιμων διαδικασιών. Επιδιώκει επίσης να διερευνήσει πώς η κοινωνική καινοτομία μπορεί να υποστηριχθεί αποτελεσματικότερα σε διαφορετικά στάδια, ξεκινώντας από την έναρξη του προγράμματος, περνώντας στην αδιάλειπτη παροχή ποιοτικών υπηρεσιών και καταλήγοντας στον προσδιορισμό ορθών πρακτικών.

Πλαίσιο πολιτικής

Οι κοινωνικές και οικονομικές προκλήσεις του 21ου αιώνα υπαγορεύουν μια νέα προσέγγιση στην ανάλυση και στην εφαρμογή της καινοτομίας, γενικότερα, και της κοινωνικής καινοτομίας, ειδικότερα. Όλο και περισσότερο, η κοινωνική καινοτομία αντιμετωπίζεται ως τρόπος αντιστάθμισης της αναποτελεσματικότητας του κράτους και της οικονομίας, όχι μόνο στον τομέα της καταπολέμησης της φτώχειας, αλλά και μεγαλύτερων προκλήσεων όπως της πληθυσμιακής γήρανσης και της κλιματικής αλλαγής. Ωστόσο, δεν αποτελούν όλοι οι νέοι τρόποι αντιμετώπισης των κοινωνικών προκλήσεων κοινωνική καινοτομία: όπως ακριβώς μια τεχνική ανακάλυψη θεωρείται καινοτομία μόνο όταν καταστεί εμπορεύσιμη, έτσι και η κοινωνική καινοτομία πρέπει να παρέχει βιώσιμα οφέλη για τους χρήστες της.

Σήμερα πλέον, η κοινωνική καινοτομία βρίσκεται στο επίκεντρο του ενωσιακού πολιτικού θεματολογίου. Η αναπτυξιακή στρατηγική «Ευρώπη 2020» κάνει ρητή αναφορά σε αυτήν μέσα από την «Ευρωπαϊκή πλατφόρμα κατά της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού» και την «Ένωση καινοτομίας», δύο από τις σημαντικότερες πρωτοβουλίες της.

Η κοινωνική καινοτομία αντιμετωπίζεται σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό σαν εργαλείο το οποίο θα συμβάλει στην επίτευξη των βασικών στόχων που τέθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην ανακοίνωσή της περί της δέσμης μέτρων για τις κοινωνικές επενδύσεις με τίτλο «Στοχεύοντας στις κοινωνικές επενδύσεις για την ανάπτυξη και τη συνοχή».

Βασικά πορίσματα όσον αφορά τα εθνικά προγράμματα

Η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) στον σχεδιασμό και στην εφαρμογή της κοινωνικής καινοτομίας ποικίλει στις έξι χώρες που μελετήθηκαν, όπως και η έννοια της κοινωνικής καινοτομίας. Οι βασικοί τομείς ενδιαφέροντος της ανάλυσης ήταν προγράμματα και πρωτοβουλίες στο πολιτικό τρίγωνο «απασχόληση–εκπαίδευση–κοινωνική πολιτική».

Η πλειονότητα των κοινωνικά καινοτόμων προγραμμάτων και πρωτοβουλιών χρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ίσως επειδή τα προγράμματα αυτά έχουν κοινή δομή και τελούν υπό συνεχή παρακολούθηση. Κοινωνικά καινοτόμα σχέδια υφίστανται και εκτός Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου, αλλά συνήθως δεν χαρακτηρίζονται ως «κοινωνική καινοτομία».

Οι κοινωνικοί εταίροι –πλην ολίγων εξαιρέσεων– δεν είναι εξοικειωμένοι με την έννοια της κοινωνικής καινοτομίας. Εντούτοις, κάποιοι επιμέρους εταίροι συμμετέχουν στην οργάνωση και στην προώθηση κοινωνικών καινοτομιών με στόχο τη βελτίωση των συνθηκών για περιθωριοποιημένες ομάδες, όπως τα άτομα εκτός αγοράς εργασίας.

Οι ΜΚΟ συχνά προβαίνουν σε κοινωνικές καινοτομίες, όμως η συμμετοχή τους στον σχεδιασμό προγραμμάτων είναι κατά κύριο λόγο άτυπη. Σε επίπεδο δε ΕΕ, η κοινωνία των πολιτών και ο εθελοντισμός δεν εκπροσωπούνται επίσημα στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο.

Οι δραστηριοποιούμενοι στον τομέα του εθελοντισμού γενικά συνδέουν την ιδέα της κοινωνικής καινοτομίας με το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, ιδίως όσον αφορά τις δραστηριότητες που έχουν να κάνουν με τις ευπαθείς ομάδες. Από την πλευρά τους, οι εκπρόσωποι εργοδοτικών οργανώσεων τη συνδέουν κυρίως με την έννοια της «κοινωνικής επιχειρηματικότητας».

Πορίσματα των περιπτώσιολογικών μελετών και δείκτες πολιτικής

Συνάφεια του ορισμού – Οι εταίροι που εξετάστηκαν στο πλαίσιο των περιπτώσιολογικών μελετών δεν εστίασαν στον ορισμό της κοινωνικής καινοτομίας. Η κοινωνική καινοτομία καθαυτή δεν αποτέλεσε κινητήριο μοχλό ή αφετηρία για τη δημιουργία της πρωτοβουλίας. Το συμπέρασμα αυτό συμβαδίζει με τα πορίσματα της ανάλυσης που διενεργήθηκε στις έξι χώρες, σύμφωνα με την οποία οι πρωτοβουλίες με άμεση αναφορά στην κοινωνική καινοτομία εντοπίζονται κυρίως στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Ταμείου. Δεδομένου του μεγάλου εύρους της έννοιας «κοινωνική καινοτομία», πολλά διαφορετικά σχέδια εμπίπτουν στο πεδίο ορισμού της.

Απαντήσεις σε προκλήσεις / καιρία ζητήματα – Ο κοινός τόπος των επιμέρους σχεδίων είναι ότι επιδιώκουν να δώσουν απαντήσεις σε τοπικές προκλήσεις και δεν εντάσσονται σε κάποιο ευρύτερο πρόγραμμα. Θα μπορούσε λοιπόν να διαμορφωθεί ένα περιβάλλον που θα διευκόλυνε περισσότερες τέτοιες πρωτοβουλίες από τη βάση, θίγοντας ζητήματα τα οποία δεν έχουν απασχολήσει ακόμη τους φορείς λήψης αποφάσεων σε ανώτερο επίπεδο.

Έμφαση στη συμμετοχή επιμέρους ατόμων – Ο ζήλος και ο ενθουσιασμός των ατόμων που συμμετείχαν στη δημιουργία και στη λειτουργία των προγραμμάτων αποδείχθηκαν κρίσιμοι παράγοντες. Ωστόσο, αυτή η εξάρτηση από συγκεκριμένα άτομα μπορεί να περιορίσει τη βιωσιμότητα των σχεδίων σε περίπτωση αλλαγής ηγεσίας. Η εμπέδωση ισχυρών δεσμών με άλλους ενδιαφερόμενους και άλλες δομές θα μπορούσε να προσφέρει στα άτομα αυτά την υποστήριξη που χρειάζονται, βοηθώντας να τεθούν πιο γερά θεμέλια και συμβάλλοντας στη μακροβιότητα των σχεδίων αυτών.

Βιωσιμότητα – Η ένταξη σε ένα μεγαλύτερο, πιο δομημένο πλαίσιο μπορεί να βοηθήσει τη βιωσιμότητα των επιμέρους σχεδίων σε βάθος χρόνου. Εντούτοις, θα πρέπει να διατηρηθεί μια ισορροπία παρέχοντας την αναγκαία ευελιξία στις δραστηριότητες μικρής κλίμακας.

Συμμετοχή ενδιαφερόμενων φορέων – Επειδή στα προγράμματα συμμετέχουν διάφορες ομάδες, είναι αναγκαίο να κατανοηθούν εις βάθος οι ανάγκες των δικαιούχων. Επιπλέον, μέσα από μια τέτοια συνεργασία θα γίνουν πιο ρεαλιστικές οι προσδοκίες αμφοτέρων των πλευρών.

Καλύτερη αξιολόγηση – Παρότι σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό τα σχέδια πρέπει να περιλαμβάνουν ένα σύνολο στόχων, φαίνεται ότι η παράμετρος αυτή δεν αξιολογείται εστιασμένα στα προγράμματα μεγάλης κλίμακας. Θα πρέπει λοιπόν να γίνουν περισσότερα ώστε να διασφαλιστεί η συστηματική αξιολόγηση των πρωτοβουλιών αυτών.

Καλύτερη χρηματοδότηση – Πολλά από τα προγράμματα λειτουργούν σε εφάπαξ βάση ή βάσει σχεδίου, επιδιώκοντας όμως ταυτόχρονα ένα πιο μακροπρόθεσμο αποτέλεσμα. Για τον λόγο αυτό, η χρηματοδότηση θα πρέπει να γίνει πιο προβλέψιμη και βιώσιμη. Επιπλέον, θα πρέπει να διερευνηθούν νέοι τρόποι προσέλκυσης επιπρόσθετων ιδιωτικών κεφαλαίων.

Περισσότερες πληροφορίες

Η έκθεση *Η κοινωνική καινοτομία στην παροχή υπηρεσιών: Νέοι εταίροι και νέες προσεγγίσεις* διατίθεται στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://www.eurofound.europa.eu/publications/htmlfiles/ef1354.htm>

Για περισσότερες πληροφορίες επικοινωνήστε με την Anna Ludwinek, προϊσταμένη ερευνών, στο alu@eurofound.europa.eu